WIKTOR ORMICKI.

Mapa intensywności gospodarki rolnej w Polsce

(w świetle zbiorów 5-ciu głównych ziemiopłodów w roku 1924/25)[1].

La carte d'intensité de la production agricole en Pologne.

I. Intensywność gospodarki rolnej w poszczególnych powiatach obliczono na zasadzie wzoru:

$$I = \frac{k_1 z_1 + k_2 z_2 + \dots k_n z_n}{n}\text{; gdzie}$$

I = intensywność gospodarki rolnej,
$z_1 z_2 \dots z_n$ = zbiór danego ziemiopłodu w q z ha,
n = ilość uwzględnionych ziemiopłodów,
$k_1 k_2 \dots k_n$ = współczynnik integralizacyjny.

Za podstawę integralizacji przyjęto wartość ciepłostkową poszczególnych ziemiopłodów, które po zbadaniu ze względu na ich „surową"[2]) kaloryczność wyrażono w q żyta. Dzięki procentowemu ustosunkowaniu wartości, obliczonych dla poszczególnych powiatów do najwyższej stwierdzonej między niemi, udało się zobrazować względne różnice w intensywności gospodarki rolnej na ziemiach polskich. Miernik ten ma znaczenie jedynie dla gospodarki na gruntach uprawnych, znajdujących się pod określoną liczbą ziemiopłodów (w naszym przypadku: pszenica, jęczmień, owies, żyto, ziemniaki), a nie uwzględnia ich powierzchniowego stosunku do całego obszaru. Uprawy, których stosowanie samo przez się jest znamieniem intensyfikacji gospodarki a których rozprzestrzenienie jest ściśle zlokalizowane i ograniczone (nb. burak cukrowy), celowo eliminowano z rozważań. Wyniki, osiągnięte tak ustaloną metodą, zawisły od zmiennego w czasie i przestrzeni rocznego przebiegu pogody, który to szczegół specjalnie z punktu widzenia antropogeografji fizycznej (P e n c k) zasługuje na wzmożoną uwagę.

II. Najwyższą wartość średniego zintegralizowanego zbioru z ha notowano w powiecie Leszno (28·45 kg żyta = 100), najniższą w powiecie Brasław (8·05 kg żyta = 28·02%). Poszczególne okolice Polski odbiegają więc silnie od siebie pod względem nasilenia gospodarki rolnej. Dowodzi tego załączona tablica, w której rozbito procentowo powierzchnie niżej nazwanych grup terytorjalnych według intensywności gospodarki rolnej.

Województwa	Powierzchnia	Stopnie intensywności gospodarki rolnej w % najwyższej notowanej							
		niżej 30	30—40	41—50	51—60	61—70	71—80	81—90	91—100
Polska . . .	100	1	9	23	30	18	11	5	3
Wschodnie . .	100	3	23	49	21	4	—	—	—
Południowe .	100	—	3	25	44	27	1	—	—
Środkowe . .	100	—	—	8	40	30	19	3	—
Zachodnie . .	100	—	—	—	10	17	39	19	15

III. Pomijając tu sprawę zregjonalizowania obszarów o zbliżonym poziomie kultury gospodarczej, pragniemy uwypuklić kilka momentów o ogólniejszem znaczeniu.

A. W p ł y w y f i z j o g r a f i c z n e zaznaczają się jużto klimatologicznie (północny wschód, Karpaty, Pokucie), jużto dzięki glebom (dolna Wisła, wyżyna Małopolska, górny Dniestr). Niepodobna również zamilczeć o rownoleżnikowości w układzie obszarów na północy i południu (pojezierze kaszubskie i wileńskie).

B. W p ł y w y h i s t o r y c z n e. Zadziwiającem jest zupełne zatarcie dawnej granicy rozbiorowej między województwami Poznańskiem, Pomorskiem, Łódzkiem i Warszawskiem. Wyraźnie zachowała się jeszcze dawna wewnętrzna rosyjska granica administracyjna (między b. Kongresówką a b. Ziemiami Wschodniemi). To samo odnosi się i do b. granicy austrjacko-rosyjskiej w części środkowej i wschodniej. Na zachodzie została ona zniwelowana.

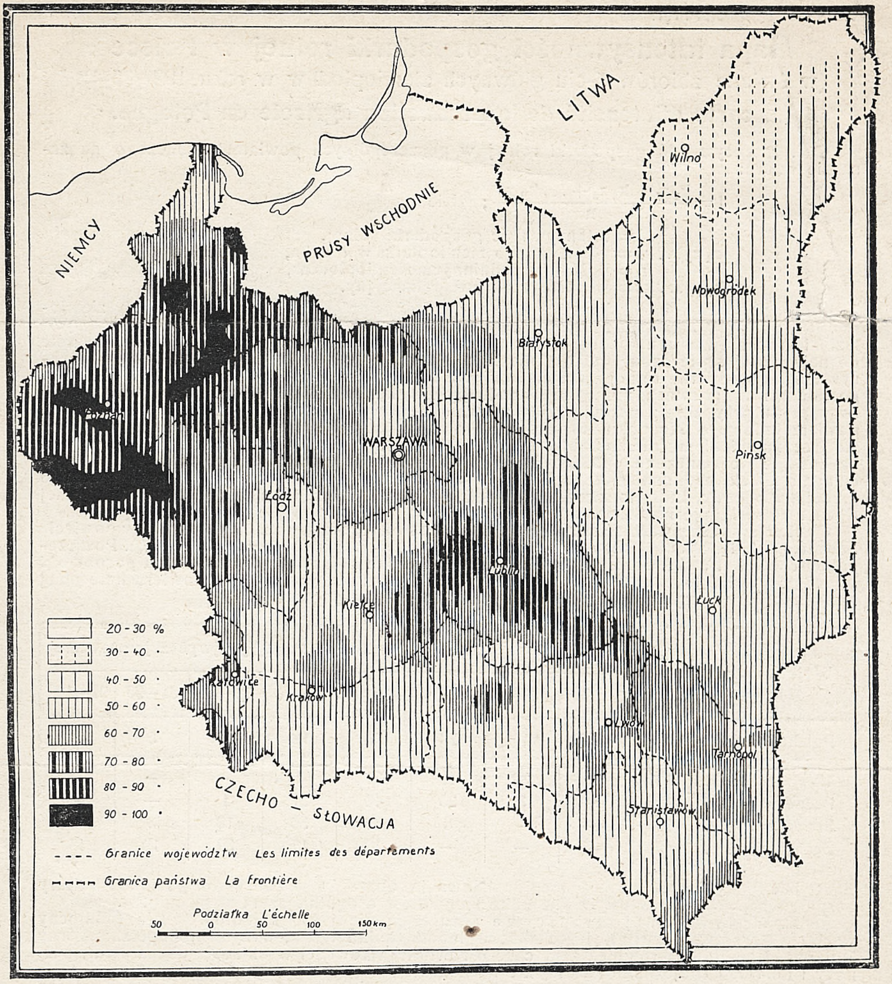
C. W p ł y w y s o c j o l o g i c z n e. Stosunki własnościowe zaznaczają się w okręgach silniejszego występowania wielkiej własności wzmożeniem intensywności (Żywiec, Lubelskie,

---

[1]) Szturm de Sztrem E. Zasiewy i zbiory w roku 1924/25, Kwartalnik Statystyczny 1926, III, z. 1, tabl. 4, str. 32 i dalsze.

[2]) Kalorje surowe podają wartość odżywczą danych ziemiopłodów, przerobionych na żywność dla ludzi sposobami przemysłowemi i zawartość odżywczą odpadków tej przeróbki, obracanych na pokarm dla bydła. Dla poszczególnych ziemiopłodów obliczono surową kaloryczność po ustaleniu średniej zawartości skrobji, białka i tłuszczu, mnożąc odnośne odsetki przez 4·1, 4·1 i 9·3. Za „Podręcznikiem Gospodarstwa Wiejskiego" przyjęto następujący stosunek składników:

Nazwa ziemiopłodu	Procentowa zawartość			Wartość kaloryczna wyrażona w kg żyta
	skrobji	białka	tłuszczu	
Pszenica	66·4	13·—	1·5	0·99
Żyto	67·4	11·—	2·—	1·—
Jęczmień	63·9	10·—	2·5	0·95
Owies	55·3	12·—	6·—	0·97
Ziemniaki	21·23	2·17	0·15	0·28

Śląsk Cieszyński, Przeworsk). Podcięcie finansowe ludności rolniczej w okolicach szczególnie wojną dotkniętych wyraża się depresją gospodarczą (wschodnie Podole).

Gęstość zaludnienia pozostaje naogół w stosunku odwrotnym do stopnia intensywności. Obszary najintensywniej gospodarowane są względnie słabo zaludnione (Kujawy, Podole, Poznańskie). Pomiędzy strukturą narodowościową a napięciem gospodarczem zachodzą wyraźne zbieżności (Przeworsk—Jaworów; Polesie--Bruzda Srodkowo-Polska).

IV. Znaczenia praktyczne. Dzięki zaopatrzeniu mapy w granice wojewódzkie istnieje przedmiotowa możliwość zorjentowania się w jakim stopniu dzisiejsze granice administracyjne uwzględniają wzajemne ciążenie ku sobie gospodarczo zbliżonych obszarów i w jakim kierunku pożądane byłyby zmiany. W każdym jednak razie należałoby dążyć do oparcia powyższych poczynań o mapy skonstruowane na podstawie dłuższej serji obserwacyjnej.

L'auteur s'occupe du probléme d'intensité de la production agricole. Il l'examine du point de vue d'une récolte moyenne d'un ha des cinq plus importants produits, valorisée en seigle au principe calorimetrique. L'auteur nous fait voir combien d'intensité de la production agricole en Pologne dépend de la physiographie, de l'evolution historique et des conditions sociologiques.

Nb. W czasie prac przygotowawczych znalazłem chętną pomoc i serdeczną radę w Państwowym Zakładzie Badania Srodków Spożywczych w Krakowie, którego Dyrekcji w tem miejscu raz jeszcze gorące składam podziękowanie.

Osobne odbicie z „Wiadomości Geograficznych" R. 1929, Nr. 4.
Czcionkami Drukarni „Orbis" w Krakowie.